

J. R. R.
TOLKIEN

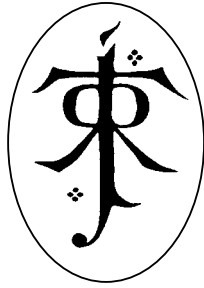
KULLERVON
TARINA

Toimittanut VERLYN FLIEGER

J. R. R. Tolkienin muut suomennetut teokset

HOBITTI ELI SINNE JA TAKAISIN
TARU SORMUSTEN HERRASTA I–III:
I SORMUKSEN RITARIT
II KAKSI TORNIA
III KUNINKAAN PALUU
TOM BOMBADILIN SEIKKAILUT
SILMARILLION
KESKENERÄISTEN TARUJEN KIRJA
HÚRININ LASTEN TARINA
BILBON VIIMEINEN LAULU
MAAMIES JA LOHIKÄÄRME
SEPPÄ JA SATUMAA
HERRA BLISS
ROVERANDOM
PUU JA LEHTI
KIRJEITÄ JOULUPUKILTA
KIRJEET
SATUJEN VALTAKUNTA

J. R. R. Tolkien

KULLERVON TARINA

TOIMITTANUT VERLYN FLIEGER

SUOMENTANEET KERSTI JUVA,
JAAKKO KANKAANPÄÄ JA ALICE MARTIN

WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖ
HELSINKI

Englanninkielinen alkuteos
THE STORY OF KULLERVO

Originally published in the English language by HarperCollins
Publishers Ltd. under the title *The Story of Kullervo*

All texts and materials by J.R.R. Tolkien © The Tolkien Trust 2010, 2015

Introductions, Notes and commentary © Verlyn Flieger 2010, 2015

® and 'Tolkien'® are registered trade marks of The Tolkien Estate Limited

The illustrations and typescript and manuscript pages are reproduced
courtesy of The Bodleian Library, University of Oxford and are selected
from their holdings labelled MS. Tolkien Drawings 87, folios 18, 19, MS
Tolkien B 64/6, folios 1, 2, 6 & 21 and MS Tolkien B 61, folio 126.

Suomenkielinen laitos © suomentajat ja WSOY 2016
Sivut 6–26 ja 77–163 suomentanut Jaakko Kankaanpää,
sivut 27–76 Kersti Juva ja Tolkienin säkeet Alice Martin.

Teos sisältää suoria lainauksia *Kalevalasta*.

ISBN 978-951-0-41845-1

PAINETTU EU:SSA

SISÄLLYS

KUVAT	6
ESIPUHE	7
JOHDANTO	9
<i>Kullervon tarina</i>	23
Nimiluettelo	57
Luonnos juoneksi	61
Huomautuksia ja kommentteja	65
Johdanto esseihin	77
”Kalevalasta” eli Sankarien maasta	81
Huomautuksia ja kommentteja	101
Kalevala	109
Huomautuksia ja kommentteja	131
Verlyn Flieger: Tolkien, <i>Kalevala</i> ja ”Kullervon tarina”	135
KIRJALLISUUSLUETTELO	161

KUVAT

J. R. R. Tolkien: <i>Pohjan maa</i>	<i>esiokuva</i>
1. Käsikirjoituksen nimiösivu Christopher Tolkienin käsialalla	25
2. Käsikirjoituksen ensimmäinen arkki	26
3. Luonnos henkilöiden nimiluetteloksi	59
4. Katkonaisia muistiinpanoja ja juonihahmotelma	60
5. Lisää juonihahmotelmia	64
6. ”Kalevalasta”-esseen käsikirjoituksen nimiösivu J. R. R. Tolkienin käsialalla	79

ESIPUHE

Kullervo Kalervon poika saattaa olla luotaantyöntävin Tolkienin sankareista: karkea, synkkä, pahantuulinen, kostonhimoinen ja vieläpä ulkomuodoltaan vastenmielinen. Toisaalta hän vaikuttaa näine piirteineen erityisen uskottavalta, ja lukija alkaa tuntea häntä kohtaan vastentahtoista myötätuntoa niistä huolimatta, ehkäpä jopa niiden ansiosta. Olen ilahtunut siitä, että minulla nyt on tilaisuus esitellä tämä moniulotteinen henkilö entistä laajemmalle lukijakunnalle. Lisäksi olen kiitollinen siitä, että olen saanut mahdollisuuden hioa ensimmäistä transkriptiotani Tolkienin käsikirjoituksesta: palauttaa virheellisiä poistoja, täsmentää tulkinnanvaraisia lukutapoja ja korjata painosivuille asti päätyneitä lyöntivirheitä. Nykyinen teksti on toivoakseni parannettu esitys siitä, mitä Tolkienin käsikirjoituksessaan tarkoitti.

Sen jälkeen, kun *Kullervon tarina* ensimmäisen kerran ilmestyi, sen osuudesta Tolkienin varhaisen protokielen qenyän kehitykseen on tehty uutta tutkimusta. John Garth ja Andrew Higgins ovat käyneet läpi sekä henkilöiden että paikkojen nimiä *Kullervon tarinasta* säilyneissä luonnoksissa ja verranneet niitä Tolkienin kuvitteelliseen kieleen, John artikkelissaan ”The road from adaptation to invention” (*Tolkien Studies* Vol. XI, s. 1–44) ja Andrew Tolkienin varhaisia kieliä koskevan urauurtavan väitöskirjansa

”The Genesis of J.R.R. Tolkien’s Mythology” (Cardiff Metropolitan University, 2015) toisessa luvussa. Heidän tutkimuksensa syventävät tietojamme Tolkienin varhaisesta luomistyöstä ja rikastavat yleistä käsitystämme hänen *legendariumistaan* eli omista tarinoistaan.

Tässä kirjassa julkaistu aineisto, J. R. R. Tolkienin varhaistuotantoon kuuluva keskeneräinen kertomus *Kullervon tarina* ja kaksi Oxfordin yliopistossa laadittua esitelmäluonnosta sen lähteestä, nimeltään ”Kalevalasta” ja ”Kalevala”, ilmestyivät alkujaan *Tolkien Studies* -aikakauskirjan numerossa VII vuonna 2010, ja kiitän Tolkienin perikuntaa luvasta julkaista ne uudelleen. Omat huomautukseni ja selitykseni on julkaisu uudelleen West Virginia University Pressin luvalla. Esseeni ”Tolkien, *Kalevala* ja ’Kullervon tarina’” on julkaistu uudelleen Kent State Universityn luvalla.

Haluan kiittää muutamia ihmisiä, joiden apu oli ratkaisevan tärkeää tämän teoksen toteutumiselle. Ensinnäkin kiitos Cathleen Blackburnille, jolle ensimmäisen kerran esitin, että *Kullervon tarina* ansaitsee laajemman yleisön kuin minkä se tieteellisessä julkaisussa voi saada. Olen kiitollinen Cathleenille siitä, että hän hankki tarvittavat luvat Tolkienin perikunnalta ja kustantamo HarperCollinsilta. Olen kiitollinen sekä perikunnalle että HarperCollinsille, koska ne yhtyivät näkemykseeni siitä, että Tolkienin *Kullervo* ansaitsi tulla julkaistuksi itsenäisenä teoksena. Kiitos myös Chris Smithille, HarperCollinsin Tolkien-asioista vastaavalle kustannuspäällikölle, hänen avustaan, neuvoistaan ja kannustuksestaan saattaessani Tolkienin *Kullervon tarinaa* sen ansaitseman suuren yleisön tietoon.

JOHDANTO

Kullervon tarinaa on tarkasteltava muutamasta eri näkökulmasta, jotta sen todellinen asema J. R. R. Tolkienin teosten joukossa kävisi selväksi. Se on paitsi Tolkienin ensimmäinen novelli myös hänen ensimmäinen yrityksensä kirjoittaa tragediaa ja hänen ensimmäinen proosamuotoinen hankkeensa myytin kertomiseksi, joten se voidaan nähdä koko hänen kertomakirjallisen kaanoninsa edeltäjänä. Suppeammin katsottuna se on lähtökohta teokselle, jota tavataan kutsua Tolkienin ”mytologiaksi Englannille”, eli *Silmarillionille*. Uudelleen kerrottu poloisen Kullervon taru oli raaka-ainetta, josta Tolkien kehitti yhden väkevimmistä kertomuksistaan, Húrinin lasten tarinan. Ja vielä yksityiskohtaisemmassa tarkastelussa Kullervosta itsestään sai alkunsa Tolkienin mytologian traagisin – ellei peräti ainoa traaginen – sankari, Túrin Turambar.

Tolkienin kirjeistä on jo kauan tiedetty, että kun hän koulupoikana löysi *Kalevalan*, hiljattain julkaistun kokoelman oppimattoman suomalaisen maalaisrahvaan lauluja eli runoja, sillä oli suuri vaikutus hänen mielikuvitukseensa ja se oli yksi hänen luomansa taruston varhaisimmista vaikutteista. Vuonna 1951 kustantaja Milton Waldmanille lähettämässään kirjeessä Tolkien kuvaili mytologiaansa ja kertoi, että häntä oli aina vaivannut kotimaansa

mytologinen ”köyhyys”. Englannilla ei hänen nähdäkseen ollut ”omia tarinoitaan”, joita olisi voinut verrata muiden maiden myytteihin. Hän kirjoitti, että oli ”kreikkalaiset, kelttiläiset, romaaniiset, germaanisiet, skandinaaviset” ja (vielä erikseen mainittuina) ”suomalaiset”, jotka ”tekivät minuun suuren vaikutuksen” (*Kirjeet*, s. 183). Se tosiaan piti paikkansa, sillä hänen innostuksensa niihin oli pilata hänen alitietokintonsa vuonna 1913, kuten hän tunnusti pojalleen Christopherille vuonna 1944 (*Kirjeet*, s. 114), ja se ”käynnisti tarinapuolen”, kuten hän kirjoitti W. H. Audenille vuonna 1955 (*Kirjeet*, s. 270).

Tolkienin kirjoittaessa *Kullervon tarinaa* sen lähde, suomalaisen *Kalevala*, oli myöhäinen tulokas maailman mytologioiden joukossa. Kreikkalaisilla ja roomalaisilla, kelttiläisillä ja germaanisilla myyteillä oli pitkät kirjalliset juuret, kun taas *Kalevalan* laulut kokosi ja julkaisi vasta 1800-luvun puolimaissa kansanperinteeseen harrastunut lääkäri Elias Lönnrot. Näiden laulujen sävy poikkesi niin jyrkästi muusta eurooppalaisesta myyttiaineistosta, että se sai aikaan tarpeen arvioida *eepin* ja *myytin* kaltaiset termit uudelleen.* Eroista ja uudelleenarvioinneista huolimatta *Kalevalan* julkaisemisella oli suuri vaikutus suomalaisiin, jotka olivat eläneet vieraan vallan alaisuudessa vuosisatoja – ensin osana Ruotsia 1200-luvulta vuoteen 1809 ja sen jälkeen vuoteen 1917 asti liitettynä Venäjään, jolle Ruotsi luovutti suuren osan suomalaisalueista. Kotoperäisen suomalaisen mytologian löytymisen aikakaudella, jolloin myyttien ja kansallisuusaatteen yhteys oli vahvistumassa, nostatti suomalaisissa ajatusta kulttuurisesta itsenäisyydestä ja kansallisesta identiteetistä ja teki Lönnrotista

---

* Se herätti myös kysymyksiä kerääjän osuudesta kerättävän materiaalin valitsijana, toimittajana ja esittäjänä, mikä nosti esiin etenkin *Kalevalaa* koskevia syytöksiä ja epäilyksiä teoksen aitoudesta kansanperinteenä. Sellaiset kysymykset voidaan kuitenkin tässä yhteydessä sivuuttaa. Tutustuessaan *Kalevalaan* Tolkien monien muiden tavoin hyväksyi sen sellaisenaan.

kansallissankarin. Kalevala antoi pontta puhkeamassa olevalle suomalaiselle nationalismille ja vaikutti omalta osaltaan Suomen julistautumiseen itsenäiseksi Venäjältä vuonna 1917. Tuntuu luultavalta, että *Kalevalan* vaikutus ”mytologiana Suomelle” teki Tolkieniin yhtä suuren vaikutuksen kuin sen runot sinällään ja oli olennainen osa hänen haluaan saada aikaan niin sanottu ”mytologia Englannille” – vaikka hän todellisuudessa kuvailikin mytologiaa, jonka saattaisi ”omistaa” Englannille (*Kirjeet*, s. 184). Se, että hän sulautti Kullervon omaan mytologiaansa kuuluvan Túrín Turambarin hahmoon, osoittaa *Kalevalan* vaikuttaneen jatkuvasti hänen luovuuteensa.

Tolkien luki *Kalevalan* ensimmäistä kertaa W. F. Kirby’n englanninnoksena ollessaan oppilaana King Edward’s Schoolissa Birminghamissa vuonna 1911. Hänestä Kirby’n käännös oli epätydyttävä, mutta itse tarinat olivat kuin ”huikeaa viiniä” (*Kirjeet*, s. 270). Sekä kertomus Kullervosta että kaksi sen ohessa nyt julkaistavaa luonnosta collegen yhdistyksille pidettäväksi esitelmiksi, molemmat otsikoltaan ”Kalevalasta”, todistavat Tolkienin innosta levittää tietoa tämän uuden viinin laadusta, sen tuoreesta ja pakannallisesta mausta ynnä ”suurenmoisesta liioittelusta” runoissa, jotka hänelle olivat ”hurjia, kesyttömiä ja primitiivisiä” tarinoita. Nämä hurjat ja primitiiviset tarinat kiehtoivat hänen mieltään niin, että tultuaan Oxfordiin vuoden 1911 syksyllä hän lainasi Exeter Collegin kirjastosta C. N. E. Eliotin suomen kieliopin *A Finnish Grammar* opetellakseen suomea niin hyvin, että pystyisi lukemaan *Kalevalaa* alkukielellä. Yritys epäonnistui jokseenkin täydellisesti, ja hän tunnusti haikeana, että hänet ”lyötiin takaisin suurin tappiopin”.

Tolkienia kiehtoi etenkin *Kalevalan* henkilö, jota kuvaillessaan hän kirjoitti ”poloisesta Kullervosta” (*Kirjeet*, s. 271): miehestä, joka *Kalevalassa* eniten muistuttaa traagista sankaria. Tolkienin viihtymys oli niin suurta, että viimeisenä Oxfordin-vuotenaan ennen valmistumista hän kirjoitti morsiamelleen Edith Brattille

lokakuussa 1914, että yritti ”mukailla yhden tarinan – todella erinomaisen ja perin juuri traagisen – novelliksi hieman Morrisin tyyliin, ja mukaan on tarkoitus ympätä myös hieman runoja” (*Kirjeet*, s. 13). Tässä hän viittasi ”Kullervon tarinaan”, josta suurin osa on lienee kirjoitettu jossakin vaiheessa vuosina 1912–1914 (mts. 271) ja lähes varmasti ennen kuin hän joutui sotapalvelukseen ja sen myötä Ranskaan vuonna 1916. Ajoituksessa tosin on ongelmansa. Tolkienin oman ilmoituksen mukaan teksti on kirjoitettu jo vuonna 1912, tutkijat Wayne Hammond ja Christina Scull ovat päätyneet vuoteen 1914 ja John Garthin mukaan kysymyksessä oli vuoden 1914 loppupuoli. Käsikirjoituksen nimiösivulla (kuva 1) on sulkuihin merkitty vuosi ”(1916)” Christopher Tolkienin käsialalla, mutta koska paperin kääntöpuoli on peräisin Tolkienin kiitospuheesta vuodelta 1954, kun hänet vihittiin Irlannin kansallisyliopiston kunniaohtoriksi, vuosi 1916 on merkitty muistiin lähes neljäkymmentä vuotta jälkeenpäin. Lisäksi sen asettaa kyseenalaiseksi sen alle tehty lyijykynämerkintä: ”HC [Humphrey Carpenter] sanoo 1914.” Tämä huomautus voinee olla peräisin aikaisintaan ajalta, jolloin Carpenter kirjoitti vuonna 1977 ilmestynyttä Tolkienin elämäkertaa.

On usein vaikea määritellä tarkasti, milloin teos on tehty, koska yleensä luova työ kattaa huomattavan ajanjakson ensimmäisestä ideasta valmiiseen versioon ja saattaa sisältää taukoja, korjauksia ja uusia suunnitelmia matkan varrella. Ilman nykyistä laajempaa käsikirjoitusaineistoa on mahdotonta ajoittaa Tolkienin työtä ”Kullervon” parissa inspiraatiosta teoksen hylkäämiseen tarkemmin kuin vuosiin 1912–1916. Jokseenkin varmaa on, että hän ei aloittanut tarinan laatimista ennen kuin luki *Kalevalan* vuonna 1911, eikä hän voinut työstää sitä enää jouduttuaan sotaan Ranskaan vuoden 1916 kesäkuussa. Edithille lähetetyn kirjeen perusteella Tolkienissa saattoi käynnistää ”tarinapuolen” ja herättää halun Kullervon tarinan uudelleen kertomiseen yhtä lailla sen traaginen kuin myyttinenkin sisältö.

Sen lisäksi, että *Kullervon tarina* on ilmeisellä tavalla vaikuttanut kertomukseen Túrin Turambarista, se myös ennakoii Tolkienin tulevien teosten kerronnallista tyyliä. Se vihjailee monen Tolkienin myöhemmin hyödyntämän genren, kategorian ja muodon suuntaan – novelliin, tragediaan, myytin uudelleen-kerrontaan, runoon ja proosaan – sopimatta varsinaisesti niistä yhteenkään. Se on samaan aikaan novelli, tragedia, myytti ja yhdistelmä proosaa ja runoutta, mutta silti – kuten varhaistyöltä sopii odottaa – se on niitä kaikkia vasta idullaan, ei valmiiksi kehittyneenä. Niinpä se näissä suhteissa jossakin määrin poikkeaa muusta Tolkien-kaanonista. Laajuutensa puolesta sitä voisi verrata Tolkienin myöhempiin tarinoihin eli *Roverandomiin*, ”Niukun lehteen”, *Maamieheen ja lohikäärmeeseen* ja *Seppään ja Satumaahan*; uudelleen kerrottuna myyttinä se kuuluu *The Legend of Sigurd and Gudrúnin* ja *The Fall of Arthurin* seuraan; proosan ja runouden yhdistelmä tuo mieleen Tolkienin mestariteoksen, *Tarun Sormusten herrasta*. Myös tyyllillisiä vastaavuuksia löytyy, sillä runomittaiset osuudet liittyvät usein saumattomasti suorasanaiseen kerrontaan, jonka rytmikkyyks tuo mieleen Tom Bombadilin proosarunolta kuulostavan puheenparren.

Siihen vertailukohtat kuitenkin päättyvät, sillä muissa suhteissa *Kullervon tarinalla* ei juuri ole yhteistä yllä mainittujen teosten kanssa. Vain *The Legend of Sigurd and Gudrúnista* välittyy Kullervoon olennaisesti kuuluva pakanallinen ilmapiiri, ja vain *The Fall of Arthur* henkii samaa vääjäämätöntä tuhoa. Vaikka äskettäin on osoitettu, että *Roverandomilla* on yhtymäkohtia myyttisiin irlantilaisiin *imvrammaan* eli vaellustarinoinhin,* se oli alkujaan lasten satu ja sellaiseksi myös jäi. Vaikka ”Niukun lehti” sijoittuu epämääräiseen nykyaikaan sekä nimeämättä jääneeseen

---

* Ks. Kris Swankin artikkeli ”The Irish Otherworld Voyage of *Roverandom*”, *Tolkien Studies* Volume XII, 2015.

maahan, joka vaikuttaa selvästi Tolkienin Englannilta, se on paraabeli sielun matkasta ja sellaisena selvästi allegorisin kaikista Tolkienin teoksista. *Maamies ja lohikäärme* on leikkisän satiirinen kansansadun jäljitelmä, täynnä tutkijoiden sisäpiirivitsejä ja viittauksia Tolkienin Oxfordin elämänmenoon. *Seppä ja Satumaa* on silkka satu, kaikista Tolkienin lyhyistä teoksista taiteellisesti ehyin. Vastakohtana näille kaikille *Kullervon tarina* – ei missään tapauksessa lapsille, ei leikkisä eikä satiirinen, ei allegorinen, ja jokseenkin kokonaan vailla Tolkienin saduilta edellyttämää *faërie*-luonnetta – on kauttaaltaan synkkä, pahaenteinen ja traaginen kertomus verikostosta, murhasta, lasten kaltoinkohtelusta, kostosta, insestistä ja itsemurhasta, sävyltään ja sisällöltään niin poikkeava hänen muista lyhyistä teoksistaan, että sen voi likimain katsoa muodostavan oman kategoriansa.

Tragediana *Kullervon tarina* seurailee suurelta osin Aristoteleen esittämiä tragedian vaiheita: *katastrofi* eli mullistus, *peripetia* eli käänнос, jossa päähenkilö tahtomattaan saa aikaan pyrkimyksilleen vastakkaisen vaikutuksen, ja *anagnorisis* eli tunnistaminen, jossa päähenkilö vapautuu tietämättömyydestä tuntemaan itsensä. Klassinen esimerkki on Oidipus, jonka draaman Sofokles sijoitti näennäishistorialliseen aikaan ja paikkaan: Teebaan 300-luvulle eKr. Esimerkkejä tragediasta Tolkienin Keski-Maassa ovat Túrin Turambar, joka perustuu henkilönä vahvasti Kullervoon, sekä Tolkienin yllättävin traaginen sankari Frodo Reppuli, joka vaelluksellaan Repunpäästä Tuomiovuorelle ja tuntemuksissaan matkan varrella kohtaa kaikki Aristoteleen tragedian normit upotettuina Keski-Maan historian kehykseen; vastaavalla tavalla käy myös Túrinille. Sen sijaan *Kullervon tarina* on jokseenkin historiaton ja luo itselleen oman itseriittoisen maailmansa, jonka tapahtumat ajoittuvat vain siihen aikaan ”kun taikat olivat vielä nuoria”.

Kullervon tarina oli Tolkienin ensimmäinen yritys käyttää olemassa olevaa myyttiä omiin tarkoituksiinsa, ja siinä suhteessa se

kuuluu samaan sarjaan kuin hänen kaksi kypsempää hankettaan vastaavaan suuntaan, molemmat ilmeisesti 1920–1930-luvuilta. Ne ovat *The Legend of Sigurd and Gudrún*, Tolkienin runomuotoinen versio islantilaisen *Runo-Eddan* volsungien tarinasta, ja *The Fall of Arthur*, nykyenglanniksi alkusoinnulliseen mittaan laadittu synteesi kahdesta keskienglantilaisesta kuningas Arthuria käsittelevästä runosta. Arthurin ja Sigurdin tapaan Tolkienin Kullervo on viimeisin versio monia vaiheita läpikäyneestä myyttisestä hahmosta. Kullervon piirteitä voidaan jäljittää varhaiskeskiajan Irlannin Amlodhiin, Saxo Grammaticuksen 1100-luvulla kirjoittaman *Gesta Danorum*in skandinaaviseen Amlethukseen ja Shakespearen modernimpaan renessanssiprinssi Hamlettiin. Jatkumo päättyy *Kalevalan* Kullervoon, jolle Tolkien on eniten velkaa. Silti Tolkienin tarina ei sovi saumattomasti myöskään hänen myöhempien myyttisovitustensa seuraan. Ensinnäkin sekä *Kalevala* että Tolkienin Kullervo ovat maailmalla huomattavasti huonommin tunnettuja kuin Sigurd ja Arthur. Monille lukijoille, jotka tuntevat sekä Sigurdin että Arthurin, *Kullervon tarina* on ensimmäinen kosketus tähän erikoislaatuiseen sankariin. Niinpä Tolkienilla ei ole painolastia eikä useimmilla lukijoilla paljonkaan ennakko-odotuksia. Harva jos kukaan tunnistaa Shakespearen Hamletin Tolkienin Kullervossa, vaikka tarkkasilmäiset saattavatkin havaita, että Kullervon julmassa ja häikäilemättömässä sedässä Untamossa on idullaan Hamletin julma ja häikäilemätön setä Claudius.

Kerronnallisesti Tolkienin ”Kullervo” asettuu jonnekin novellen ja pitkien runojen välimaille sikäli, että tarina etenee sekä proosa- että runomuodossa pitkien runojaksojen vuorotellessa tyylytellyn suorasanaisen kerronnan kanssa. *Sigurd and Gudrún*in tapaan se on tuhoon tuomittu rakkaustarina, jossa ihmisten on turha odottaa armoa, ja *The Fall of Arthur*in tapaan se on kertomus kohtalosta ja päätöksenteosta kahtena toisiinsa kietoutuneena, ihmiselämän kulkua vankkumatta määräävänä voimana. *The Fall*

of Arthurin tapaan mutta *Sigurd and Gudrúnista* poiketen se jäi Tolkienilta kesken ja päättyy ennen loppuhuipennustaan, jonka kohtauksista on jäljellä vain luonnoksia ja muistiinpanoja. Keskenräisenä se on myös valitettavan tyypillinen Tolkienin teos; suurempi osa ”*Silmarillion*”-tarinoista jäi Tolkienin kuollessa kesken kuin valmistui hänen elinaikanaan. Tästä negatiivisesta kriteeristä huolimatta Kullervon tarina ansaitsisi paikkansa Tolkienin taiteen jatkumossa kaikista yllä mainituista syistä.

Tärkeintä *Kullervon tarinassa*, kuten yllä todettiin, on kuitenkin sen asema Tolkienin oman taruston perustaviin kertomuksiin kuuluvan *Húrinin lasten tarinan* edeltäjänä, sillä jälkimmäisen sankari Túrin Turambar perustuu selvästi juuri Kullervoon. Tolkien mainitsi Túrinin kohdalla myös muita vaikutteita, kuten islantilaisen *Eddan*, josta hän lainasi kertomuksen Túrinista lohikäärmeen surmaajana, ja Sofokleen *Oidipuksen*, joka on (yllä esitetyn määritelmän mukaisesti) Túrinin tapaan traaginen sankari etsimässä identiteettiään. Siitä huolimatta voidaan lioittelemana sanoa, että ilman *Kalevalaa* ei olisi *Kullervon tarinaa* ja ilman *Kullervon tarinaa* ei olisi Túrinia. Tolkienin luomassa mytologiassa ei olisi lainkaan samaa traagista voimaa ilman kertomusta Túrinista, ja lisäksi siitä puuttuisi kiehtovin tarinan kaari *Sormusten herran* ulkopuolella. ”Kullervon” voi myös havaita, joskin etäisemmin, monissa teemoissa, jotka toistuvat Tolkienin muissa teoksissa: isätön lapsi, yliluonnollinen auttaja, sedän ja veljenpojan latautunut suhde, suvun aarre tai perintökalleus. Vaikka nämä teemat on sovitettu uusiin kerronnallisiin olosuhteisiin ja joskus käännetty täysin päinvastaiseen suuntaan, ne muodostavat siitä huolimatta jatkumon, joka ulottuu *Kullervon tarinasta*, Tolkienin ensimmäisestä vakavasta kertomakirjallisesta teoksesta, aina *Seppään ja Satumaahan*, viimeiseen tarinaan, joka häneltä hänen eläessään julkaistiin.

Yllä mainitussa kirjeessä Waldmanille Tolkien esitti toiveen, että hänen keksimänsä myytit jättäisivät tilaa ”toisille mielille ja

käsille, jotka synnyttäisivät maalauksia, musiikkia ja draamaa” (*Kirjeet*, s. 184). Hänellä saattoi tässäkin olla mielessään *Kalevala*, sillä hänen mainintansa maalauksista ja musiikista saattoivat hyvinkin viitata *Kalevalasta* innoitusta löytäneiden taiteilijoiden tapaan kääntää sen materiaalia kuviksi ja säveliksi. Kaksi huomattavaa esimerkkiä ovat säveltäjä Jean Sibelius ja taidemaalari Akseli Gallen-Kallela, tunnetuimmat 1800-luvun lopun ja 1900-luvun alun suomalaiset taiteilijat. Sibelius teki myyteistä musiikkia ammentaessaan *Kalevalasta* Lemminkäinen- ja Tapiola-orkesterisarjoihinsa sekä pidempään Kullervo-sarjaan kuorolle ja orkesterille. Akseli Gallen-Kallela, Suomen huomattavin modernin ajan taiteilija, laati useita maalauksia *Kalevalan* aiheista, myös neljä työtä Kullervon keskeisistä elämänvaiheista. Kullervon nauttima suosio ja taiteilijoiden viehtymys hänen hahmoonsa tuntuisivat osoittavan, että hänet saattoi nähdä eräänlaisena folkloristisena ruumiillistumana siitä väkivallasta ja levottomasta irrationaalisuudesta, joka vaivasi niin ikään levotonta modernia maailmaa. Ei vaadi kovinkaan suurta ponnistusta nähdä Túrin Turambar, saman sotien raastaman aikakauden tuote, samassa valossa samalaisena sankarina.

Tolkienin tarinan tapahtumat seuraavat jokseenkin tarkkaan *Kalevalan* runoja 31–36. Ne ovat Kirbyn käänöksessä nimeltään ”Untamo ja Kullervo”, ”Kullervo ja Ilmarisen vaimo”, ”Ilmarisen vaimon kuolema”, ”Kullervo ja hänen vanhempansa”, ”Kullervo ja hänen sisarensa” ja ”Kullervon kuolema”. Vaikka ne on esitetty erillisinä runoina, ne muodostavat jatkuvan (joskin paikoin epäloogisen) kertomuksen veljesten välisestä tuhoisasta riidasta, jonka päätteeksi toinen veljeksistä saa surmansa ja toisesta tulee murhatun veljen vastasyntyneen pojan Kullervon holhooja. Holhoojansa ja tämän vaimon kaltoin kohteleva poika selviää onnettomasta lapsuudesta, johon sisältyy kolme murhayritystä – hukuttamalla, polttamalla ja hirttämällä – ja onnistuu lopulta kostamaan molemmille, mutta tuhoutuu viimein itse saatuaan

selville, että on tietämättään harjoittanut inestiiä sisarensa kanssa, koska ei tunnistanut tätä ajoissa. Tolkienin käsittelyssä tarina on moniulotteisempi, jännitys saa kasvaa pidempään ja sekä psykologiset havainnot että mysteeri ovat syventyneet; henkilöt ovat täyteläisempiä, mutta pakanalliset ja alkukantaiset piirteet, joihin Tolkien alkujaan *Kalevalassa* viehtyi, ovat tallella entistä vahvempina.

Kullervon tarina on olemassa yhtenä käsikirjoituksena arkistotunnuksella Bodleian Library MS Tolkien B 64/6. Se on lukukelpoinen mutta jossakin määrin vaikeasti tulkittava käsikirjoitus, jossa on paljon yliviivauksia, merkintöjä marginaaleissa ja rivien välissä, korjauksia ja lisäyksiä. Teksti on kirjoitettu lyijykynällä kahden puolen kolmeatoista numeroitua ja kahtia taitettua foolscap-kokoista arkkia eli foliota. Varsinainen kertomus loppuu äkisti puolivälissä 13. arkin etupuolta, kun tarinasta olisi suurin piirtein neljännes jäljellä. Sitä seuraa samalla sivulla muistiinpanoja ja luonnoksia tarinan päätöstä varten (kuvat 4 ja 5). Ne täyttävät sivun loppuosan ja jatkuvat kääntöpuolen yläreunasta lähtien. Lisäksi samaan arkistotunnukseen kuuluu muutamia vaihtelevan kokoisia irtolehtiä, jotka selvästi sisältävät alustavia luonnoksia juonikuvioiksi, irrallisia muistiinpanoja, nimiluetteloita (kuva 3), luetteloita loppusoinnuista ja muutamia luonnoksia tarinan yhdestä pitkästä runojaksosta: ”Jopa lienen mies minäkin.” Jos MS Tolkien B 64/6 sisältää, kuten luultavaa on, varhaisimman ja (muistiinpanosivuja lukuun ottamatta) ainoan luonnoksen ”Kullervon tarinasta”, Tolkienin korjauksia tähän käsikirjoitukseen on pidettävä hänen lopullisena versionaan.

En ole puuttunut Tolkienin paikoitellen erikoisiin sanavalintoihin ja usein monimutkaiseen syntaksiin, mutta muutamien paikoin olen lisännyt ymmärrettävyyden kannalta tarpeellisia välimerkkejä. Hakasulkeisiin olen merkinnyt tulkinnanvaraisia lukutapoja sekä käsikirjoituksesta puuttuvia sanoja tai sanan osia. Lisäksi Tolkienin tapa käyttää tarkemerkkejä vokaalien yläpuo-

lella – yleensä makronia mutta joskus myös breveä ja umlautia – on niin ikään epäjohdonmukainen, mutta lienee seurausta pikemminkin nopeasta kirjoitustahdista kuin tietoisesta laiminlyönnistä. Kesken jätetyt virkkeet sekä yli viivatut sanat ja rivit olen jättänyt pois neljää poikkeusta lukuun ottamatta. Niiden kohdalla olen merkinnyt aaltosulkeisiin sanontoja tai lauseita, jotka on käsikirjoituksesta poistettu, koska olen katsonut ne tarinan kannalta mielenkiintoisiksi. Kolme niistä kertoo Tolkienin pitkällisestä kiinnostuksesta taikuuden ja yliluonnollisen olemusta kohtaan. Kaksi ensimmäistä esiintyvät ensimmäisessä lauseessa. Ne ovat 1) ”taiantaitojen aikoihin” ja 2) ”kun taiait olivat vielä nuoria”. Kolmas, pitkä virke, joka alkaa: ”Ja Kullervolle se antoi kolme karvaa”, viittaa Kullervon yliluonnolliseen auttajaan, Musti-nimiseen koiraan, ja kertoo niin ikään tarinan suhteesta taikuuteen. Neljäs, joka sijoittuu tekstin loppupuolelle, saattaa olla omaelämäkerrallinen: ”Piennä jäin minä emosta –”.

En ole halunnut katkoa tekstiä (ja häiritä lukijaa) viitenumeroilla, mutta kertomusta seuraa huomautus- ja kommenttiosa, jossa selitetään termejä ja sanastoa, esitetään lähdeviitteitä ja selvennetään Tolkienin tarinan ja sen pohjana olevan *Kalevalan* suhdetta.* Siihen sisältyvät myös Tolkienin alustavat muistiinpanot, joten lukijalla on tilaisuus pysytellä selvillä kirjoitustyön aikana tapahtuneista ilmeisistä muutoksista ja seurata Tolkienin mielikuvituksen polkuja.

Käsillä oleva editio Tolkienin kertomuksesta sekä sen yhteydessä julkaistut kaksi luonnosta *Kalevala*-aiheiseksi esitelmäksi tuovat tutkijoiden, kriitikoiden ja suuren yleisön saataville ”todella erinomaisen” ja ”perin juurin traagisen” tarinan, josta Tolkien kirjoitti Edithille vuonna 1914 ja jolla oli niin huomattava

---

* Suomentajat ovat joutuneet teoksen huomautus- ja kommenttiosissa hiukan sovittamaan niitä kommentteja, joissa selostetaan englannin tai suomen kielen kysymyksiä.

tava vaikutus hänen taruihinsa. Toivoakseni lukijat havaitsevat sen antoisaksi ja arvokkaaksi lisäykseksi hänen teoksiinsa.

Huomautus nimistä

Kullervon tarina on keskeneräinen paitsi sikäli, että se katkeaa ennen aikojaan, myös siinä mielessä, että Tolkien sitä kirjoittaessaan noudatti alkuaan *Kalevalan* nimistöä, mutta työn edistyessä hän alkoi keksiä uusia nimiä tai lisänimiä kaikille paitsi tarinan päähenkilöille eli murhatulle veljelle Kalervolle, hänen pojalleen Kullervolle ja murhaajaveljelle/sedälle Untamolle. Heilekin Tolkien antoi lukuisia lisänimiä, jotka eivät ole *Kalevalasta* peräisin. Teksti ei kuitenkaan aina etene täysin loogisesti, sillä toisinaan Tolkien ottaa hylkäämänsä nimet uudelleen käyttöön tai ei huomaa panna muutoksiaan toimeen kattavasti. Tärkein muutos on, että ”Ilmarisesta”, *Kalevalan* sepästä, tulee Tolkienin tarinassa ”Åsemo”. Seppä Åsemon nimen etymologiaa käsitellään perusteellisemmin huomautuksissa ja kommentteissa. Lisäksi Tolkien kokeili vaihtoehtoisia nimiä Kullervon sisarelle Wanõnalle ja koiralle Mustille.

Carl Hostetter on huomauttanut minulle, että muutamat Kullervon tarinan keksityistä nimistä muistuttavat tai edeltävät Tolkienin varhaisinta tunnettua työtä hänen kuvitteellisen protokielenensä qenyan parissa. Tarinassa qenyamaisia nimiä ovat jumalten nimet *Ilu*, *Ilukko* ja *Ilwinti*, jotka tuovat vahvasti mieleen Ilúvatarin, ”Silmarillionin” pääjumaluuden. Kalervon lisänimi *Kampa* esiintyy varhaisessa qenyassa Tolkienin ensimmäisiin taruhenkilöihin kuuluvan Earendelin nimenä merkityksessä ”loikkaaja”. Paikannimi, joka esiintyy muodoissa *Keme* tai *Kemëñüme*, *Kullervon tarinassa* selitykseltään ”Mahtimaa, Venäjä” (kuva 2), on qenyan sanastossa ”maa, multa”. Paikannimi *Telea* (aiemmin Karelja) tuo mieleen ”Silmarillionin” *telerin*, yhden kolmesta

haltiakansasta, jotka muuttivat Valinoriin Keski-Maasta. Taivasta tarkoittavat sanat *Manalome*, *Manatomi* ja *Manoini* muistuttavat qenyan Manaa/Manwëa, ”Silmarillionin” puolijumalien *valarin* päämiestä. Aihetodisteet näyttäisivät tukevan ajatusta kronologisesta suhteesta, joka vallitsee *Kullervon tarinassa* esiintyvien nimien ja kehitysvaiheessa olevan qenyan välillä sellaisena kuin jälkimmäinen ensimmäistä kertaa esiintyy Qenya Lexiconissa.

Perusteellisemmän katsauksen qenyan kehitykseen lukija löytää Tolkienin teoksesta ”Qenyaqetsa: The Qenya Phonology and Lexicon”, joka on laadittu ilmeisesti vuosina 1915–1916 ja julkaistu *Parma Eldalamberon* -lehden numerossa XII, 1998.

VERLYN FLIEGER

*Hobittien ja Keski-Maan luojan oma versio
Kalevalan traagisimman hahmon Kullervon
tarinasta, josta sai alkunsa koko
Tolkienin tarumaailma.*

#kirja

WWW.KIRJA.FI

9 789510 418451

84.2

ISBN 978-951-0-41845-1

